

UDK. 691.1

**O'ZBEK XALQ ARXITEKTURASINING BOSH MAKTABINI PAYDO
BO'LISHI**

N.Z.Muminova, Farg'ona politexnika Instituti tayanch doktoranti

muminova1706@gmail.com,

10-23 Arx. gurux talabasi I.Jo'raboyeva

Annotatsiya: Ushbu maqolada tarixiy arxitektura yodgorliklari bezaklarini ta'mirlashdagi qurilish ashyolarining turlari hamda qay tarzda ta'mirlash masalalari, Farg'ona xalq me'morchiligidagi ustunlari borasida so'z boradi.

Kalit so'zlar: xarsangtoshlar, paxsalar lentasimon, injenerlik kommunikatsiyalari, koshinburush san'ati, material bo'laklar

Kirish. Milliy merosning rivojlanishi, odatda, o'zining boy o'tmishiga ega bo'lgan tarixiy uslublardan birining rivojlanishi sifatida qaraladi. Turkiston me'morchiligi rivojlanishining dastlabki bosqichi tonozli-ark tektonikasida keltirilgan diniy me'morchilik shakllaridan foydalanish bilan tavsiflanadi. O'zbekiston mustaqillikdan keyin dunyo miqyosida olis o'tmish bag'ridan bugungi kungacha yetib kelgan tarixiy boyliklari madaniy meros ob'yektlariga boy mamlakatlardan biriga aylandi.

Arxitektura masjidlar, maktablar, madrasalar an'anaviy, ammo binolar ichidagi bezaklar o'ziga xosligicha qoldi. Fuqarolik va xalq uy-joy me'morchiligida alohida ajralib turardi bir qancha mahalliy maktablar - Farg'ona, Toshkent, Samarqand, Buxoro va Xiva - mahalliy hisobga olingan holda o'ziga xos xususiyatlari bilan an'analar va iqlim sharoitlari. Farg'ona vodiysi tarixida Turkiston durdonasi sifatida shuxrat topgan

“CONFERENCE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES IN SCIENTIFIC INNOVATIVE RESEARCH”

Issue 6. June 2024

go'zal o'lka bo'lib, Andijon, Namangan va Farg'ona viloyatlari joylashgan ko'rkam vodiyning nomidir.[1] G'arbdan Sharqqa qariyb 300 kilometr ga cho'zilgan, kengligi 150 kvadrat kilometr maydonda yasalgan. Farg'ona vodiysi shimol, shimoli-shaqrda Qurama va Chotqol, shaqrda Farg'ona xamda janubdan Oloy tog' tizimlari bilan o'ralgan. Bu tog'lar oralig'i bo'ylab Norin va Qoradaryolarini qo'shilishidan xosil bo'lgan dunyodagi eng uzun daryolardan biri (2220 km) sersuv Sirdaryo- tarixiy Sayxun daryosi oqib o'tadi.

Janub va shimol tomonidan tog'lar bilan o'ralgan Farg'ona vodiysi g'arb tomonidan Markaziy Osiyo tekisliklari bilan sharqdan esa, Qoshg'ar bilan yensiz Terak Dovoni, ya'niy tog' oralig'i yo'llari orqali tutashgan. O'zbekiston arxitekturasini, jumladan, Farg'ona arxitekturasini o'rganish tarixida bir qator olimlar ish olib borganlar. Jumladan, V. L. Voronina, A. K. Pisarchik va I. Azimovlar o'z tadqiqotlarida Farg'ona tarixiy merosini, milliy an'anlari, arxitekturaviy uslublari yodgorliklar va tarixiy obidalar xaqida ma'lumotlar berilgan.[2] Farg'ona vodiysida bir yoki ikkita qo'shma yashash xonalarning joylashuvi uy-joy qurilishida yetakchi tipologik belgi sifatida aloxida ajralib turadi. Farg'ona tipidagi uylarning odatdagi rejasi-yopiq, kontur bo'yicha xonalarning joylashuvi yoki xovlining devor bilan o'rab olishidan, ikkita yashash xonasidan tashkil topgan bir yoki ikkita asosiy yashash sektsiyasidan iborat bo'lib, ular orasida, ya'niy markazda kishi qoshg'archa ayvon joylashadi. Xovli perimetri bo'ylab ketma-ket va yonma-yon aloxida yashash xonalari, ochiq ayvon va yordamchi xo'jalik xonalari quriladi.[3]

Xulosa. Shunday qilib, quyidagi eng asosiy xarakterli elementlar: tashqi devordagi panjarali tuynuklar, yopiq xovlilar, ma'lum tipdagi qoshg'archa pechkalar, uying fasad qismini galereyali qilib rejalashtirilishi va qurilishi, ikkala tomondagi yarim ochiq xonalar (ayvon) ning simmetrik joylashtirilishi, yengil harakatlanuvchi devorsimon

qoplamalar, janubiy orientatsiyasi esa, Xitoy arxitekturasi uslubiga monandligi kabi belgilari orqali Farg’ona arxitektura maktabining o’ziga xos jixatlari haqida keng va tushunarli ma’lumotlarga ega bo’lamiz. Demak, Xorazm, Buxoro va Farg’onaning siyosiy jixatdan aloxidaligi o’zbek xalq arxitekturasi uchta bosh maktabining paydo bo’lishi xamda rivojlanishiga sabab bo’ldi.

Adabiyotlar :

1. Zohidovna, M. N. (2021). The Basic Principles of the use of Building Materials in the Repair of Decorations of Architectural Monuments of Uzbekistan. CENTRAL ASIAN JOURNAL OF ARTS AND DESIGN, 2(12), 19-23.

2. Adabiyotga 5. Muminova, N. Z., Toshmatov, U. T., & Norimova, S. A. (2020). In Uzbekistan roof landscaping-the need for environmental health, convenience, beauty. ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal, 10(6), 213-215.

3. Salimov, A., Xotamov, A., Juraboyev, A., & Muminova, N. (2023). Architectural planning solutions of recreational facilities in mountainous areas. In E3S Web of Conferences (Vol. 452, p. 06028). EDP Sciences.

4. Н.З. Муминова. (2022). История И Карта Древнего Парканское (Даванское) Государства Ферганское Долины. Periodica Journal of Modern Philosophy, Social Sciences and Humanities, 12, 129–132. Retrieved from <https://periodica.org/index.php/journal/article/view/279>

5. Muminova , N. . Z. (2024). THE FORMATION OF THE CITY OF MARGILAN (OLD MARGILAN) IN THE HISTORY OF ARCHITECTURE.

Educational Research in Universal Sciences, 3(4 SPECIAL), 676–680.

Retrieved from <http://erus.uz/index.php/er/article/view/6178>

6. Muminova , N. . Z. (2024). DEVELOPMENT OF HISTORICAL FERGANA CITY CENTERS. Educational Research in Universal Sciences, 3(4 SPECIAL),

690–694. Retrieved from <http://erus.uz/index.php/er/article/view/6180>

7. Muminova, N. Z. (2024). THE ROLE OF ARCHAEOLOGICAL TOURISM IN THE FORMATION OF HISTORICAL CITIES OF THE FERGHANA REGION. Educational Research in Universal Sciences, 3(5), 63–66. <https://doi.org/10.5281/zenodo.11095095>

**“CONFERENCE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES IN SCIENTIFIC
INNOVATIVE RESEARCH”**

Issue 6. June 2024

Innovation House

**“CONFERENCE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES IN SCIENTIFIC
INNOVATIVE RESEARCH”**

Issue 6. June 2024

**Research Science and
Innovation House**